

מתן שכר אפילו על פעולה קלה, וכל שכן על פעולה גדולה.

פרשת דברים, (שיחה 2) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
[הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

למרבית הפלא, ה' צוה לישראל לא להתגרות בעשׂו ולא לקחת מארצו, וכן לא לקחת מן נחלת בני לוט. (רשי"י על דברים ב, ה). בארו במדרש – " (אפילו ה') רואה אותו (=את עשיו) מחריב את ביתו (=בית המקדש), ושותק לו, ואתם מבקשים להזדווג (=להתגרות) לו?! עד עכשיו מתבקש לו שכר כיבוד אבותיו". (דברים רבה א/ז). כלומר, כבר עברו מאז מעשה כיבוד אב של עשיו סך של 317 שנה!, (יעקב קיבל ברכות יצחק בגיל 63, וירד למצרים בגיל 130, ומאז היו במצרים רד"ו שנה, (רדו=210), והלכו 40 שנה במדבר, הרי סך הכל 317 שנה) ועדיין זכות זו עמדה לצאצאיו.

"סוב את ההר" - דרשו חז"ל ממלת "סוב" – ה'סיבה' היא מה שעשה ליהוריו (=הר). וכן על אותה לשון עדינה שעשו התבטא בה בעת המפגש אח"כ עם יעקב (פרשת וישלח) "יש לי רב" אל תצטער לתת לי מתנות, אמר הקב"ה בלשון הזה אני מכבדו "פנו מלפניו, רב לכם, סוב את ההר". (מדרש דב"ר א/ז).

אמנם כאשר נעיין לא היה זה קל מאד לעשו לכבד את אביו וגם לא קל לו להתבטאות בעדינות ליעקב. הבעש"ט זצ"ל מלמד שכאשר "קוזק" רוסי יבוא לדין לפני כסא משפט של הקב"ה, יעיניו אם בזמן ששדד את היהודי אם הוא הסתפק בכך שחטף את אחרית ממונו, או אם הוסיף רוע להרביץ לו מכות קשות ואנושות, מתוך זדוניותו ואכזריותו. והיה, אם ה"קוזק" התאפק ולא פגע גופנית בטרפו אלא הסתפק בשדידת ממונו, גם על מדה-מצומצמת זו של חסד עוד יבוא על שכרו. כך עשׂו שהיה כולו אדמוני, ואמרו עליו ב"מדרש הגדול" (על בראשית כה, כה) "שהוא שונא הדם שעומד בגופו של אדם", (=ולכן הוא שופך דמיו של השני), לכן היה לו מאמץ-נפשי כביר להתאפק ולא לנקום ביעקב. ולכן פירשו "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי" (כז, מא) כלומר, התאוון "הלואי יקרבו ימי אבל אבי, ואז אוכל להרוג את אחי מבלי לצער בכלל את אביו". אנו רואים כאן כוחות נפש אדירים, שהתאפק לעת עתה מרגשי נקמה כדי לא לגרום עגמת נפש לאביו. וכעבור עשרים שנה(!) שנפגש עם יעקב, בא עם 400 איש למלחמה, וגם ניסה לנשוך את יעקב בצוארו (רשי"י על ל"ד).

אבל כל בר-דעת מבין שאין כאן שום תוך (=פנימיות) ל"כיבוד אב" כזה. והרי הוא יודע שהריגת יעקב תהיה בניגוד גמור לרצונו של אביו! ובכן, מה יתן או מה יוסיף אם אביו לא ידע מהנבִּלָה? הרי סוף כל סוף זהו מגונה וניאוץ רצון אביו! אלא הוא דן כדרכם של הגוים לדון לפי החיצוניות של הדברים, אם אביו ידע מהפשע או לא. אבל אין כאן "כיבוד אב" באמת.

וכן מה שהמשיך מדרש דברים רבה (שם) שעשׂו התבטא בעדינות באומרו "יש לי רב", כלומר אל תצטער. באמת אין כאן שום ביטוי מעודן, אם לא שמדובר כאן על אישיות שפלה כמו עשיו שבדרך כלל דיבר בגסות ובתוקפנות. יעקב אמר לאביו "קום נא" בלשון תחנונים, אבל עשיו היה מדבר בלשון תקיפות וקנטוריא "קום אביו" (רשי"י על כז, כב). לכן אמירה זו של "יש לי רב" נחשבת בעיני חז"ל לצדקות גדולה אצלו, כי הוא "קוזק" שיש לו עדינות.

כמו כן, רשי"י (על דברים ב, ה) רשם ממדרש חז"ל, במה זכה לוט שלא כבשו ישראל את ארצו? בגלל ששתק בעת שאברהם שינה ואמר למלך מצרים ששרי היא אחותו, ולוט לא גילה את הסוד. בזכות שתיקתו זאת זכה לעושר. (חוץ ממה שזכה להינצל מהפיכת העיר סדום, ראה רשי"י על בראשית יט, כט). והרי אם לוט היה מגלה הסוד, הוא היה מסכן את אחותו ליפול בשבי, ואף הורג את דודו! ובכן, כיצד יעלה על הדעת לגלות סוד זה? אבל בשביל אדם שפֵל כמו לוט נחשבת לו גם שתיקתו זאת לזכות גדולה.

ומכאן באנו ליסוד גדול בעניני שכר ועונש.

אל יהא קטן בעינינו שום ביטוי קל. אל נזלזל בשום תנועת יד ורגל!

1. מסופר שכאשר בני ישראל כבשו את העיר לוז, ראו איש יוצא מן העיר ובקשו ממנו שיואיל נא לייעץ להם כיצד ייכנסו לעיר מבלי שיאבדו הרבה אבידות בנפש בעת כיבוש העיר. (שופטים א, כד). וכאשר גילה להם, הצילו אותו ואת כל בני משפחתו. חז"ל שואלים: במה הראה להם? אחד אומר בפיו עקם להם (=מבטא שפתי), ואחד אומר באצבע הראה להם. כנעני זה שהראה באצבעו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, ומזה קל וחומר, מי שילווה לאורח ברגליו – עאכ"ו! (סוטה מו:)
2. כאשר ירמיה הנביא התאונן לפני הקב"ה למה "צדיק ורע לו רשע וטוב לו", הוא הקדים לומר שהוא יודע שהקב"ה תמיד צודק והכל בחשבון. "צדיק אתה ה', (אע"פ שבדרך ויכות) כי אריב אליך, אך משפטים אדבר אתך. מדוע דרך רשעים צלחה, שָׁלוֹ (לשון שלוח) כל בוגדי בגד?" (ירמיה יב, א) וענהו ה' "כי את רגלים רצת וילאוך, ואיך תתחרה את הסוסים?"! (יב, ה). אמרו חז"ל: משל לאדם אחד שאמר אני יכול לרוץ ג' פרסאות לפני הסוסים בין בצעי המים. נזדמן לו רגלי אחד, (=מאומן לריצה רגלית), רץ לפניו ג' מילין ביבשה ונלאה. אמר לו, (א) ומה לפני רגלי (אחד) כך, לפני סוסים על אחת כמה וכמה. (ב) ומה ג' מילין כך, ג' פרסאות (=פי ארבע) עאכו"כ. (ג) ומה ביבשה כך, בין בצעי המים עאכו"כ. (ד) ואף אתה, (ירמיה), – ומה בשכר ד' פסיעות ששלמתי לאותו רשע (נבוכדנצר) שָׁרַץ אחרי כבודי (עייש המעשה) אתה תמיה, כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים, על עאכו"כ"! (=על אחת כמה וכמה) (סנהדרין צו.). ונוסיף על דבריהם לבאר נמשל של המשל שנקטו:
 - א. והלא מעשהו זה היה לו חד-פעמי (ג' מיל) אבל האבות עבדו את ה' בתמידיות כל ימי חייהם. (=ג' פרסאות).
 - ב. והוא עשה דבר בלי מאמץ מייגע (=פסיעות) וזה נמשל להליכה ביבשה, כל שכן האבות שעבדו את ה' למרות הטורח והיגיעה והצער והיסורין (=הליכה בבצעי המים). כלומר, אם לדבר אחד קל כך אין הדבר נשכח, והקב"ה מקפיד לשלם שכר טוב לדורות, כל שכן, כל מעשה טוב שבני ישראל יצברו לעצמם במרוצת הזמן! ואפילו על ריבוי פסיעות שהולכין להתפלל בבית הכנסת, ה' מונה את הפסיעות ומשלם עבור כל פסיעה שכר טוב. (סוטה כב. עיין "משנה ברורה", סי' צ"ו ס"ק ל"ז, ועייש תדא"ר פ"ז, וכן מסכת סופרים, פ"ח).
3. בשכר יוראך ושמח בלבוי (של אהרן כשנפגש במשה, אע"פ שה' מסר דוקא למשה שהיה צעיר ממנו את ההנהגה של עם ישראל) זכה לחושן משפט. (הנתון על הלב) - (שבת קלט.).
4. "אין הקב"ה מקפח אפילו שכר שִׁיתָה נאה". (נויר כג: [בפרשתנו (דברים) נאמר במואב "אל תצרם ואל תתגר בם מלחמה" ואילו בעמון כתוב, "ואל תתגר בם" – עיין ברש"י ב, ט בשם חז"ל, שבעמון נצטוו יותר כללי "אל תתגר בם" שום גרוי לא להתגרות בם, ואילו במואב רק מלחמה אסור אבל שאר פעולות חבלה והפחדה מותר. והבדל זה הוא בשכר צניעות שהיתה בבת לוט הצעירה לקרוא לבנה בן עמי, בלשון נקיה, כדי לא להודיע שמאביה נתעברה, וזה הכוונה "שיחה נאה" - ולא כאחותה הבכירה שקראה לו מואב = מואב. דרך גסות.
5. ועוד שם בגמרא למדנו שלא קיפח הקב"ה שכר 42 קרבנות שהקריב בלעם, וזכה ויצאה ממנו רות.
6. וכאשר בא מלאך המוות למצרים להרוג את בכוריהם (שמות יא, ז), נאמר, "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" (כמנהגם, כאשר מלאך המות בא לעיר – בבא קמא ס:). ולכן, בשר טרפה "לכלב תשליכון אותו" ללמדך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה" (מכילתא, משפטים, כספא פ"ב)
7. "הכנענים זכו לישב בארצם מ"ח שנים בשביל שכר שכבדו את אברהם אבינו". (היינו מה שאמרו "נשיא אלהים אתה בתוכנו" תורת כהנים, אחרי, יח)

עד כה למדנו שהקב"ה משלם שכר טוב על כל מעשה ולו הקטן ביותר, ומן הדוגמאות הבאות נלמד שמעצם שה' ציוה לכתוב את המעשה, אע"פ שהיה שולי, משמע שהוא חשוב בעיניו, וגורר הדבר תוכחה מדוע אותם אנשים לא התאמצו יותר! ומוסר גדול למדנו שיעשה האדם כל מצוותיו בהרחבה.

8. [א] "לְמַדְתָּךְ תּוֹרָה דֶרֶךְ אֲרֶץ, שִׁכְשִׁיחָא אָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה יֵהֵא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בִּלְבַב שְׂמֵחַ, שְׂאִילוּ הִיָּה רְאוּבֵן יוֹדֵעַ שֶׁהַקֶּב"ה מַכְתִּיב עֲלָיו 'וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלִיחוּ מִיָּדָם' (בראשית לז, כא) – הִיָּה טוֹעֵנוּ (=על כתפו) וּמוֹלִיכּוֹ אֶצֶל אָבִיו.

[ב] וְאִילוּ הִיָּה יוֹדֵעַ בּוֹעֵז שֶׁהַקֶּב"ה מַכְתִּיב עֲלָיו 'וַיִּצְבַּט לֵה קִלְי' (רות ב, ד), (דבר מועט ופשוט, וזה חסרון לו, שזה כל מה שנתן לה. – הרי ש) – עֲגָלִים פְּטוּמִים הִיָּה מֵאֲכִילָהּ" (ויק"ר לד, ט).

[ג] "וְאִילוּ הִיָּה יוֹדֵעַ אַהֲרֹן שֶׁהַקֶּב"ה מַכְתִּיב עֲלָיו 'הִנֵּה הוּא יוֹצֵא לְקִרְאָתְךָ וְרֵאךְ וְשִׂמְחָ בִּלְבוֹ' (שמות ד, יז) (הרי ש) – בְּתוֹפִים וּבְמַחֲוֹלוֹת הִיָּה יוֹצֵא לְקִרְאָתוֹ". (מדרש רות, פ"ה על הכתוב "ויאמר לה בועז").

זאת אומרת, האדם לא שָׁם לבו לכך שכל מעשיו רשומים בפרוטרוט בספר של מעלה. (יוכל מעשיך בספר נכתבים" - אבות, ד). וזה מפורש בקרא: "סוף דבר הכל נשמע" (קהלת יב, יג) ופירש התרגום: "סוף פתגם דאתעבד בעלמא בצנעא, כולא עתיד לאתפרסמא ולאשתמעא לכל בני אנשא, בגין כן ית מימרא דה' הוי דחיל וית פקודוי הוי נטיר... ארום ית כל עובדא... עתיד לפרסמא". כלומר, כל מלה נקלטת וכל פעולה נרשמת, ואפילו מה שהאדם עשה בחדרי חדרים עתיד להיות גלוי וידוע לכל בני העולם, וכן יהיה ידוע לפני אבות העולם אברהם, יצחק ויעקב, ואפילו לפני כל מכריו וחבריו ובני משפחתו של האדם. בדברים הרעים שעשה, ומהם הוא יתבייש צער צורב, וגם בדברים הטובים שעשה, ובהם יתפאר. עתיד לבוא יום הדין אחרי מותו של האדם, אז יבוקש ממנו חשבון על עונותיו ועל מצוותיו. אז יחפש האדם בחורים ובסדקים שמא עשה עוד איזו-שהיא מצוה שיוכל לצרף לחשבון של זכויותיו. וגם במצוות שהאדם עשה, יחפש בכל כוחו אולי עשה אותם בשמחה כמו שצריכים, בכוונה יפה כמו שצריכים, בדקדוק הפרטים ע"פ דיני השו"ע כמו שצריכים. ואם יתברר שזה היה חסר או לקוי, כמה הוא יצטער אז על ליקוייו או קוצר השגתו.

- "ישראל בעוה"ז מי שעושה מצוות אינו יודע מתן שכרו. אבל לעוה"ב כשיראו מתן שכרו של מצות, הם תמהים. שאין העולם כולו יכול לקבל את השכר". (שמו"ר ל, כא)
- "מה ההרים הללו אין להם סוף, כך אין סוף למתן שכרו של צדיקים". (ויק"ר כז, א).

אשרי מי שמתעורר להבין מה גודל הענין להרבות במצוות.
אשרי האדם שמתכוון כבר עכשיו למצבו העתידי.